

ПРОБЛЕМИ ЗАПОБИГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

УДК 343.9

DOI: 10.31359/1993-0909-2022-29-4-129

Валерій Юрійович Шепітько

*Національна академія правових наук України
Харків, Україна*

Кафедра криміналістики

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Харків, Україна*

Гендрік Малевскі

*Кафедра поліцейської діяльності
Академії громадської безпеки
Університет ім. Миколаша Ромеріса
Вільнюс, Литва*

Відмантас Егідіус Курапка

*Інститут кримінального права та процесу
Школи права Університет ім. Миколаша Ромеріса
Вільнюс, Литва*

КРИМІНАЛІСТИЧНА ДИДАКТИКА В КОНТЕКСТІ РУХУ ДО ЄДИНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ПРОСТОРУ: ПОГЛЯДИ СТУДЕНТІВ ЛИТВИ ТА УКРАЇНИ

Анотація. *Стаття присвячена двом головним питанням: оцінці та порівняльному дослідженню думок студентів двох університетів (Університету ім. Миколаша Ромеріса, Вільнюс, Литва та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Харків, Україна) про необхідність вивчення криміналістики юристами, а також їх поінформованості про процеси криміналістичного співробітництва в Європі. Актуальність цього дослідження полягає в тому, щоб визначити значення для юридичних факультетів та інститутів вивчення криміналістики як університетської дисципліни. Опанування криміналістичних знань і можливість використовувати прийоми, методи та засоби криміналістики є суттєвим у юридичній діяльності. Мета цієї статті полягає у встановленні ролі криміналістичних знань для здійснення практичної діяльності юристами, формуванні криміналістичної дидактики у європейських країнах на прикладах Литви та України, а також співробітництва в галузі криміналістики та наближення її до єдиного європейського криміналістичного простору. Для досягнення поставленої мети застосо-*

увувався комплекс наукових методів. У структурі цих методів важливе місце посідають методи соціологічних досліджень – анкетування та інтерв'ювання студентів Литви та України та проведення порівняльного аналізу думок респондентів. Емпіричною складовою статті постала розроблена в Литві та погоджена з українським співавтором анкета. Авторами статті упродовж 2020–2021 рр. було проанкетовано майже півтисячі студентів права (197 респондентів Університету ім. Миколаса Ромеріса та 296 респондентів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого). Проведене дослідження дозволило визначити позиції студентів щодо ролі криміналістики в їх майбутній професії. На переконання респондентів навчальна дисципліна «Криміналістика» має бути передбачена в програмі підготовки юристів як обов'язкова. Було також встановлено недостатню поінформованість студентів з питань інтеграційних процесів у європейській криміналістиці та міжнародного криміналістичного співробітництва. Пропонована стаття є результатом більш широкого наукового дослідження, яке спрямоване не лише на вивчення існуючої ситуації, тенденцій і перспектив в криміналістичній дидактиці вказаних країн у переддень створення єдиного європейського криміналістичного простору, а й орієнтована на майбутніх спеціалістів, педагогів та менеджерів навчальних закладів, яким належить проводити в життя цю ідею

Ключові слова: криміналістичні знання, юридичні науки, європейські освітні стандарти, викладання криміналістики, міжнародне криміналістичне співробітництво, єдиний європейський криміналістичний простір

Valery Yu. Shepitko

*National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Kharkiv, Ukraine*

*Department of Criminalistics
Yaroslav Mudryi National Law University Kharkiv, Ukraine*

Henryk Malewski

*Department of Police Activities of the Academy of Public Safety
Mykolas Romeris University
Vilnius, Lithuania*

Vidmantas Egidijus Kurapka

*Institute of Criminal Law and Criminal Procedure of the School of
Mykolas Romeris University
Vilnius, Lithuania*

CRIMINALISTIC DIDACTICS IN THE MOVEMENT TO WARDS A UNIFIED EUROPEAN CRIMINALISTIC SPACE: VIEWS OF LITHUANIAN AND UKRAINIAN STUDENTS

Abstract. *The article is devoted to two main issues: assessment and comparative research of students' opinions of two universities (Mykolas Romeris University, Vilnius, Lithuania and*

Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine) about the need to study criminalistics by lawyers, as well as their awareness of the processes of criminalistic cooperation in Europe. The relevance of this works is to determine the importance of the study of criminalistics as a university discipline for law schools and institutes. Mastering criminalistic knowledge and the ability to use devices, methods and tools of criminalistics is essential in legal activities. The purpose of this article is to establish the role of criminalistic knowledge for implementation of practical activities of lawyers, the formation of criminalistic didactics in European countries on the examples of Lithuania and Ukraine, as well as cooperation in criminalistics and approximation to the unified European criminalistic space. A set of scientific methods was used to achieve this goal. In the structure of these methods an important place is occupied by methods of sociological research – questionnaires and interviews of students of Lithuania and Ukraine and a comparative analysis of the opinions of respondents. The questionnaire became an empirical component of the article, which was developed in Lithuania and agreed with the Ukrainian co-author. The authors of the article in 2020–2021 surveyed almost half a thousand law students (197 respondents from Mykolas Romeris University and 296 respondents from Yaroslav Mudryi National Law University). The study allowed to determine the position of students on the role of criminalistics in their future profession. According to the respondents, the discipline of «Criminalistics» should be provided in the training program for lawyers as a compulsory. Insufficient awareness of students on integration processes in European criminalistics and international criminalistic cooperation was also found. The proposed article is the result of a broader scientific study, which aims not only to study the current situation, trends and prospects in criminalistic didactics of these countries on the eve of a unified European criminalistic space, but also focuses on future professionals, teachers and managers of educational institutions. These individuals must put idea into practice

Keywords: *criminalistic knowledge, legal sciences, European educational standards, teaching criminalistics, international criminalistic cooperation, unified European criminalistic space*

ВСТУП

Століття викладання криміналістики для юристів і представників правоохоронних органів різних країн не був однорідним та мав свої злети та падіння. На стику XIX та XX століть, у період становлення наукової криміналістики, багато відомих науковців: (Франц Едуард Ріттер фон Ліст (Franz Eduard Ritter von Liszt) [1, с. 270, 271], Ганс Густав Адольф Гросс (Hans Gustav Adolf Gross) [1, с. 203–207; 2, с. 112–114], Роберт Гейндль (Robert Heindl) [2, с. 88, 89], Рудольф Арчибальд Рейсс (Rodolphe Archibald Reiss) [2, с. 284–286], Герберт Маннс (Herbert Manns) [2, с. 231–233] та ін.) ратували за її введення до програми підготовки юристів. На початку XX століття Г. Маннсом були поставлені важливі питання щодо сутності та особливостей викладання криміналістики: хто має викладати криміналістику, кому її варто викладати, коли і як її викладати [3, с. 92–97]. У XX столітті криміналістика поступово впроваджується в програми підготовки спеціалістів не лише для шкіл правоохоронних органів, а й університетів. Це пов'язано з тим, що криміналістичні знання фактично є відповіддю на злочинну діяльність, це наука для протидії злочинності. Свого часу Г. Гросс справедливо вказував на практичне значення застосування положень криміналістики: «ці

положення позбавлені будь-якого значення, якщо суддя не зможе застосувати дані абстрактності до реальностей життя..., якщо він взагалі не знайомий з незліченними положеннями, сукупність яких складає криміналістику» [4, с. VIII–IX]. Віра Г. Гросса у можливості точних емпіричних методів природничої науки призвела його до висновку про те, що формальне право було пов'язане не з параграфами, що формують ядро сучасної системи права, а з науково-фізичними та фізичними дослідженнями злочинця. Тому, на думку відомих науковців, Г. Гросс був переконаний, що докладне знання законів природи було важливіше, аніж знання кримінального закону [5, с. 29].

У 1921 р. Г. Маннс пише, що «негативне відношення до викладання криміналістики в університетах є в корні невірним. Бажано, щоб її вивчення передувало, а не лише супроводжувало практичну діяльність. Не варто забувати, що слідчий, який вчиться під час практики або на практиці, вчиться завжди за її рахунок, тобто за рахунок людей, які мають нещастя потрапити до сфери його невмілої діяльності, або за рахунок інтересів суспільства...» [3, с. 95]. У другій половині ХХ століття через різні причини, погляди на необхідність вивчення криміналістики юристами змінюються і формуються негативні тенденції у цій галузі. Після періоду, коли криміналістика витіснялася з програм підготовки юристів спостерігається ренесанс цієї дисципліни, яка в останні десятиліття стає все більш затребуваною. Висловлюються думки про необхідність використання криміналістичних знань різними юристами (суддями, прокурорами, адвокатами, детективами, нотаріусами, юридичними радниками). Пропонуються видання, які адресовані не лише стороні обвинувачення, а й стороні захисту (зокрема, формулюються засади криміналістичної адвокатології).

Модернізація юридичної освіти передбачає визначення напрямів її удосконалення, запровадження європейських та міжнародних освітніх стандартів, визначення пріоритетів у вивченні навчальних дисциплін в університетах Європи. У сучасних умовах для юристів особливого значення набувають криміналістичні знання, набуття умінь та навичок криміналістичного спрямування. Збільшення ролі криміналістики пов'язано із глобалізацією суспільних процесів, технологізацією науки, цифровізацією суспільного життя. Криміналістика є своєрідною юридичною наукою і навчальною дисципліною. Водночас, враховуючи процеси глобалізації, бурхливе зростання науки та техніки, всеохоплюючий вплив сучасних технологій (у тому числі ІТ технологій) [6] на всі сторони життя, удосконалюючи викладання криміналістики, необхідно вивчати та враховувати думку майбутніх фахівців. Останнім часом спостерігається інноваційний розвиток криміналістики, запроваджуються новітні інформаційні технології, формуються нові напрями в криміналістиці (цифрова (або електронна) криміналістика, комп'ютерна криміналістика, аерокосмічна криміналістика, ядерна криміналістика та ін.) [7, с. 476–497; 8, с. 162–176; 9, с. 170–183; 10, с. 103–106].

Потребують свого дослідження проблеми розвитку криміналістики в різних європейських країнах та вироблення єдиних підходів у криміналістичній дидактиці, викладання криміналістики в європейських університетах. Зацікавленість юридичної спільноти щодо даних проблем підтверджується доповідями відомих криміналістів із різних країн (Австрії, Швейцарії, Німеччини, Польщі, Словаччини, Словенії, Литви та України) під час Цифрового Міжнародного Конгресу Криміналістів (28 травня 2021 р.) [11]. Актуальність пропонованого у статті дослідження пов'язана з модернізацією сучасної юридичної освіти, наближенням її до європейських і міжнародних стандартів. Зокрема, можливо звернути увагу на Концепцію розвитку юридичної освіти в Україні та Аналітичне дослідження «Стандартизовані освітні вимірювання 2018 р. у вищій юридичній освіті. Єдине фахове вступне випробування та єдиний вступний іспит» [12]. Тому, варто поставити собі й риторичне питання – чи потрібні криміналістичні знання юристам або цю сферу потрібно залишити вузькому колу спеціалістів правоохоронних органів (органів правопорядку)? Який обсяг та структура криміналістичних і близьких до них знань необхідні юристам? Враховуючи, що студенти стають активними учасниками освітнього процесу, було здійснено скоординоване опитування студентів двох університетів (Університет ім. Миколаса Ромеріса, Вільнюс, Литва та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Харків, Україна), що дозволило удосконалити українські програми в контексті викладання криміналістики та оперативно реагувати на потреби практики, зважаючи на думку студентів.

Мета дослідження: визначити роль криміналістики в юридичній освіті та можливість використання криміналістичних знань в діяльності юристів, а також встановити відношення студентів до викладання криміналістики в європейських університетах.

1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Проблеми криміналістичної дидактики та міжнародного криміналістичного співробітництва знаходяться у полі зору вчених та практиків різних країн, зокрема й представників цієї наукової дисципліни в Литві та Україні. Тому є необхідність комплементарного (взаємопов'язаного) дослідження цих двох питань, які поки що не отримали належного висвітлення у такому ракурсі. Ідея зближення та гармонізації різних шкіл криміналістики, як основа створення єдиного європейського криміналістичного простору, має проходити червоною ниткою крізь весь процес навчання та підвищення кваліфікації співробітників юстиції, правоохоронних органів та юристів, що працюють у цих сферах. Питання постає лише про обсяг, зміст і форми криміналістичних знань та умінь, якими мають бути наділені спеціалісти в різних галузях правової та правозастосовної діяльності.

Має бути збалансований та комплементарний розвиток всіх елементів криміналістичної тріади (наука-навчання-практика). Бо тільки заклавши в процес на-

вчання певний фундаментальний теоретичний базис про необхідність зближення та гармонізації парадигм різних шкіл криміналістики, у подальшому, майбутні спеціалісти зможуть свідомо і цілеспрямовано взаємодіяти під час створення єдиного європейського криміналістичного простору. Тільки за декілька останніх років ці питання як в Литві, так й в Україні піднімалися та аналізувалися. Це стосується, зокрема визначення ставлення студентів до навчальних дисциплін криміналістичного спрямування, а також перспектив їх кар'єри в галузі права.

Окрім того, необхідно констатувати достатньо високий розвиток криміналістики в Україні, який пов'язаний із розробленням окремих криміналістичних теорій, дослідженням проблем криміналістичної техніки, тактики та методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень [13, с. 96–105]. Заслужують на увагу підходи й щодо звернення до дослідження проблем кримінальної політики та криміналістичної стратегії [14, с. 282–293].

Результатом наукових досліджень академічної науки є підготовка фундаментальних праць «Правова доктрина України: у 5 томах» (том 5 було присвячено стану, проблемам та шляхам розвитку кримінально-правових наук в Україні); «Велика українська юридична енциклопедія: у 20 томах» (том 20 охоплює проблеми криміналістики, судової експертизи та юридичної психології) тощо [15; 16].

Важливу наукову та дидактичну функцію виконує й підготовлена та видана Енциклопедія з кримінального права, криміналістики та судових наук українською та англійською мовами [1]. Якщо ж поглянути на публікації з питань криміналістичної дидактики і проблематику міжнародного співробітництва у криміналістичній сфері в Литві, то можливо вказати на окремі напрацювання. Результати досліджень з проблем криміналістичної дидактики були опубліковані як у національних, так і закордонних джерелах. Серед них, насамперед, можливо згадати статті у наукових виданнях Німеччини, Польщі, України та інших країнах [17; 18]. Проводились також емпіричні дослідження з питань криміналістичної дидактики не тільки серед студентів, а й співробітників правоохоронних органів, а також серед науковців. Прикладом є проведені опитування під час криміналістичних конгресів «Криміналістика та судова експертологія: наука, навчання, практика». Останнє таке дослідження, що було проведене у 2020 р. (в якому брало участь 22 наукових співробітників з України та 12 з Литви), показало співпадіння думок представників обох країн із головних питань криміналістичної дидактики. У програмах навчання необхідним є базовий курс криміналістики для всіх юристів.

На завершальних курсах загальної програми підготовки юристів повинні існувати спеціалізації, в тому числі й кримінально-правова, в якій серйозна увага має приділятися дисциплінам криміналістичного спрямування. Українські вчені підкреслили наявність слідчої, прокурорської та адвокатської спеціалізації в програмах підготовки юристів своєї країни. Значну увагу необхідно приділяти міжнародному криміналістичному співробітництву і таким прикладом можуть бути

не тільки спільні публікації: наукові статті, а й великі дослідження, результати яких публікувалися окремими книжковими позиціями. Такими формами співробітництва є й обміни не лише візитами студентів, а й педагогів (таким прикладом може слугувати курс лекцій прочитаний восени 2020 р. проф. В. Ю. Шепітьком для студентів Університету ім. Миколаса Ромеріса. На підставі цього курсу було видано книгу [19]). На сучасному етапі в європейському просторі були створені та успішно функціонують товариства криміналістів, які виконують важливу функцію щодо розвитку криміналістики і судової експертизи [20, с. 179–186], просувають передові досягнення криміналістичної науки (Литовське товариство криміналістів, Польське товариство криміналістів, Словацьке товариство криміналістів, Міжнародний Конгрес Криміналістів та ін.).

2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Стаття містить порівняльне дослідження думок студентів двох країн (Литви та України) про доцільність (необхідність) викладання обов'язкового курсу криміналістики для представників майбутніх юридичних професій, а також їх поінформованість про інтеграційні процеси в європейській криміналістиці. Дана стаття є проміжним етапом (результатом) більш широкого дослідження, яке заплановано (й вже декілька років цілеспрямовано проводиться) та має своєю метою не лише вивчення наявної ситуації щодо формування єдиного європейського криміналістичного простору, а й орієнтована на майбутніх фахівців. Під час цього дослідження передбачається залучення до соціологічного опитування студентів-правників польських університетів, а також узагальнення стану криміналістичної дидактики в університетах Європи [18, 1151–1160].

Об'єктом дослідження є погляди (знання та очікування) студентів, що стосуються необхідності вивчення криміналістики представниками юридичних професій та їх поінформованість про процеси європейської криміналістичної інтеграції. Під час дослідження автори використовували певну систему загальнофілософських, загальнонаукових та окремих методів. На емпіричному рівні наукового пізнання використовувалися такі методи наукового дослідження, як аналіз та синтез, індукція та дедукція, контент-аналіз, абстрагування, порівняння, узагальнення тощо. Заслугове на увагу використання у цій роботі порівняльно-історичного методу, що надало змогу розглянуто розвиток криміналістики та криміналістичної дидактики в історичному аспекті.

У даній статті також було використано методи соціологічного дослідження: методи анкетування та інтерв'ювання (опитування), метод аналізу інформації, метод соціологічного спостереження, метод експертної оцінки. Застосування запропонованої системи методів було спрямовано на отримання та узагальнення об'єктивних (незалежних) позицій студентів університетів Литви та України в сучасних умовах щодо підходів викладання криміналістики як обов'язкової (нормативної) дисципліни в університетах та наближення криміналістичної ди-

дактики до єдиного європейського криміналістичного простору. Важливим емпіричним методом даного дослідження є погоджене опитування (інтерв'ювання та анкетування) студентів двох університетів Литви та України. Розроблена авторами анкета (тиражований документ) була перекладена на литовську та українську мови, щоб створити максимальний комфорт студентам під час отримання відповідей на поставлені запитання. Анкета містила набір запитань, які логічно пов'язані між собою та стосувалися проблем криміналістичної дидактики. Анкетування було анонімне. Метод інтерв'ювання використовувався з метою зменшення кількості некоректно заповнених анкет та пропущених у них запитань. Інтерв'ювання являло собою додатковий засіб соціологічного опитування і відбувалося вибірково.

За допомогою опитування здійснювалося збирання значущої інформації про позиції студентів (їх думки) щодо навчальної дисципліни «Криміналістика» та її ролі в освітньому просторі під час безпосереднього (інтерв'ю) та опосередкованого (анкетування) спілкування дослідників і респондентів шляхом реєстрації відповідей на поставлені запитання. Опитування студентів двох університетів (Університету ім. Миколаса Ромеріса, Вільнюс, Литва та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Харків, Україна) проводилося упродовж 2020–2021 рр. У ньому взяли участь загалом 493 респонденти (були отримані заповнені анкети 197 студентів Університету ім. Миколаса Ромеріса та 296 студентів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого), серед яких були студенти як бакалаврських, так й магістерських програм, як денної, так і заочної форми навчання.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Авторами статті була підготовлена анкета із погодженими питаннями про необхідність вивчення криміналістики в програмах підготовки юристів, а також їх поінформованості про процеси криміналістичного співробітництва в Європі. Варто підкреслити, що не всі респонденти надали відповіді на всі поставлені запитання. Одним із головних питань було: **Яке значення криміналістики у Вашій (майбутній) повсякденній діяльності?** Студентам було запропоновано п'ять варіантів відповідей: дуже велике, велике, суттєве, несуттєве, важко сказати (рис. 1–3).

Аналіз відповідей свідчить, що значна більшість студентів обох університетів однозначно висловили свою думку, щодо важливості криміналістики для їх майбутньої професії. Було отримано загалом близько 73% таких відповідей. Розподіл цих відповідей серед литовських та українських студентів був схожим і різниця склала менше 1%. Додаткового аналізу потребує остання відповідь на дане питання («важко сказати»), яка становить 17,8% серед литовських студентів та 12,5% серед українських студентів.

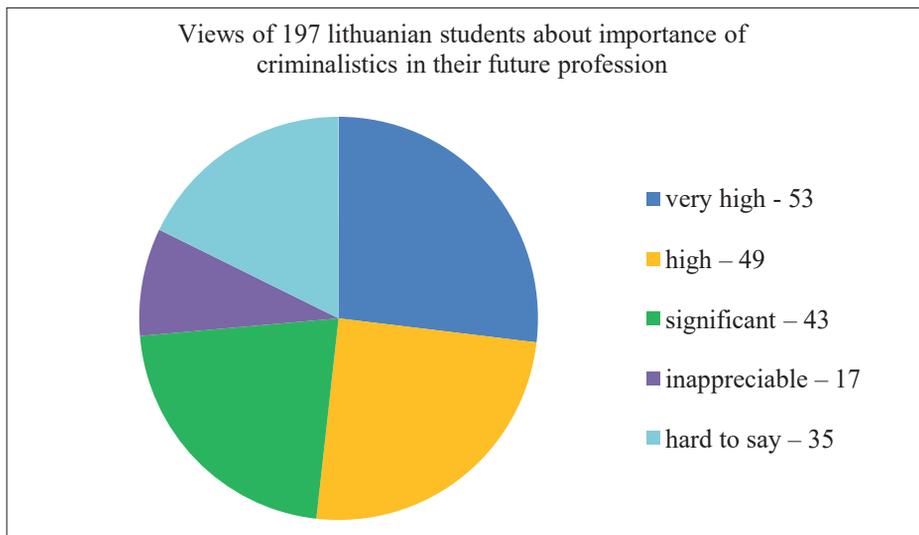

Рисунок 1. Позиції литовських студентів про важливість криміналістики в їх майбутній професії

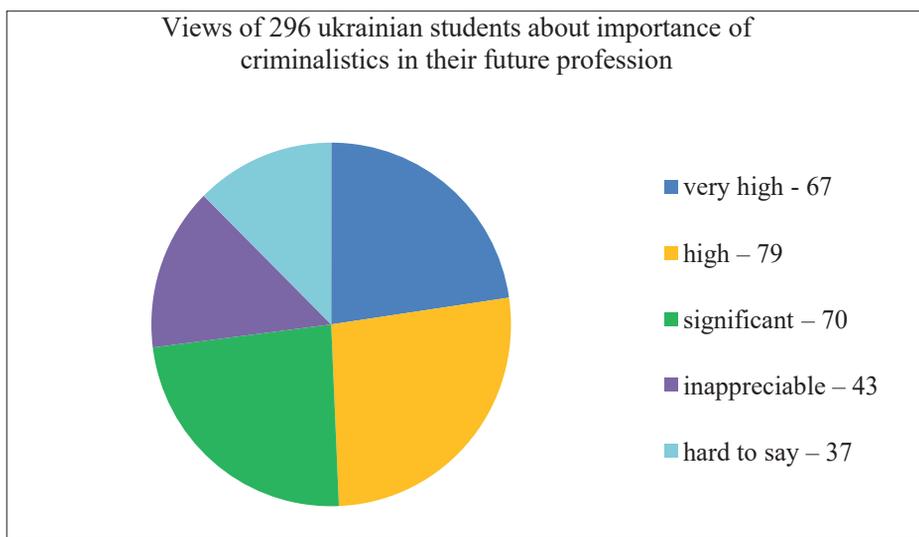

Рисунок 2. Позиції українських студентів про важливість криміналістики в їх майбутній професії

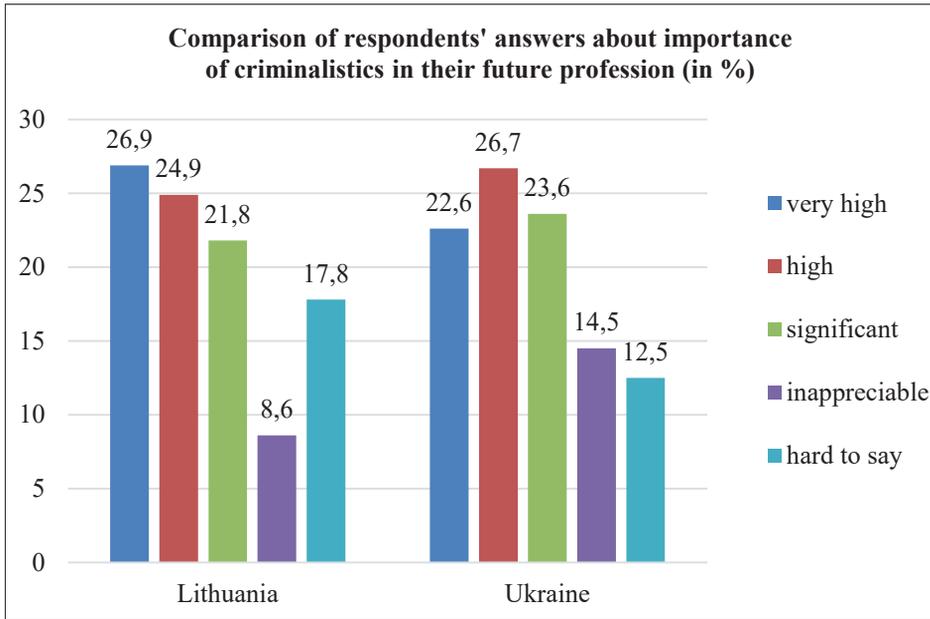

Рисунок 3. Порівняння відповідей респондентів про важливість криміналістики в їх майбутній професії (в %)

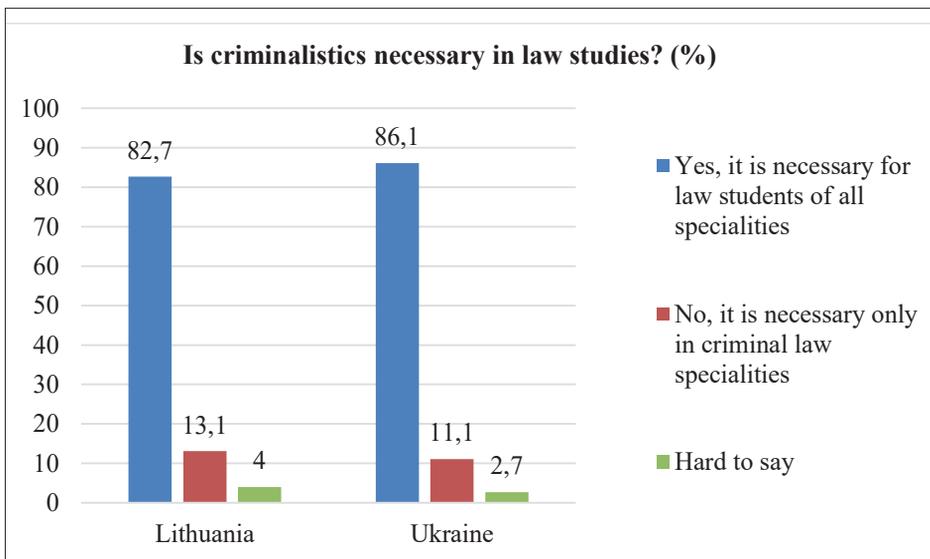

Рисунок 4. Позиції студентів щодо необхідності криміналістики під час вивчення права

Взаємопов'язаним із розглядуваним вище було питання: Чи необхідна криміналістика в програмі підготовки юристів? На рисунку 4 надані відповіді студентів обох університетів на це питання. Студентам було запропоновано три варіанти відповідей: так, необхідна під час підготовки юристів усіх спеціальностей; ні, необхідна лише в програмах з кримінально-правовою діяльністю; важко сказати.

Аналіз відповідей свідчить, що студенти юристи розуміють значення криміналістичних знань для їх майбутніх професій, в тому числі й як додану вартість щодо інших спеціалістів, які не володіють такими знаннями.

Друга група питань стосувалися ідеї створення єдиного європейського криміналістичного простору і міжнародного криміналістичного співробітництва. На питання: Чи знайомі Ви з ідеями і пропозиціями про створення єдиного європейського криміналістичного простору?» було запропоновано такі відповіді: так, знайомий із загальними ідеями і пропозиціями Європейського Союзу у цій сфері; ця ідея десь згадувалася; ні, про такі ідеї і пропозиції не доводилося чути.

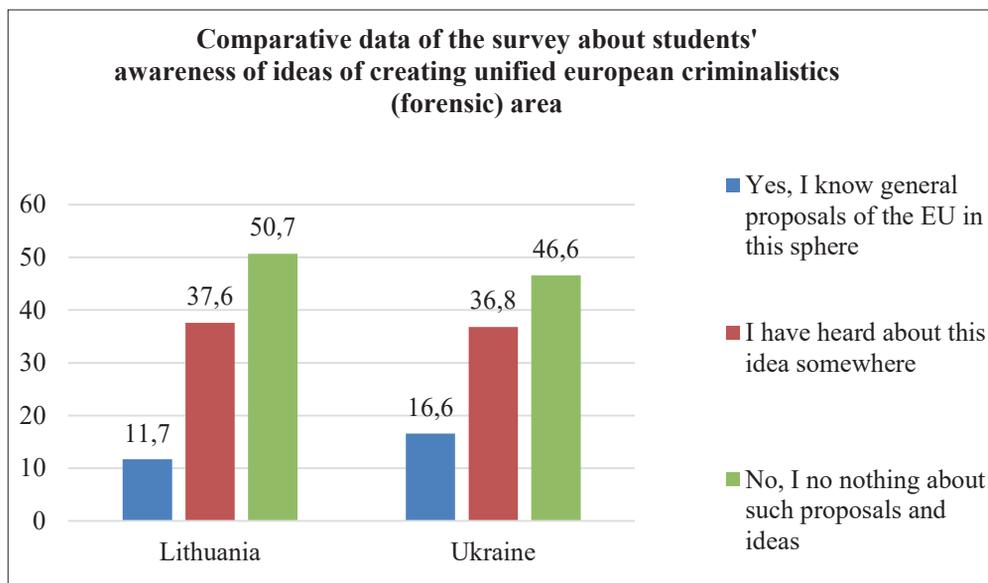

Рисунок 5. Порівняльні дані результатів анкетування щодо поінформованості студентів про ідею створення єдиного європейського криміналістичного простору

Відповіді на дане питання підкреслюють авторську гіпотезу, що поінформованість студентів із проблем міжнародного криміналістичного співробітництва і створення єдиного європейського криміналістичного простору є недостатньою, що потребує від представників академічної криміналістики додаткових зусиль щодо удосконалення програм навчання із акцентом на проблеми міжнародного криміналістичного співробітництва.

На питання «Чи є сучасний рівень міжнародного співробітництва в галузі криміналістики достатнім?» респондентам було запропоновано такі відповіді (так; ні; не відповіли).

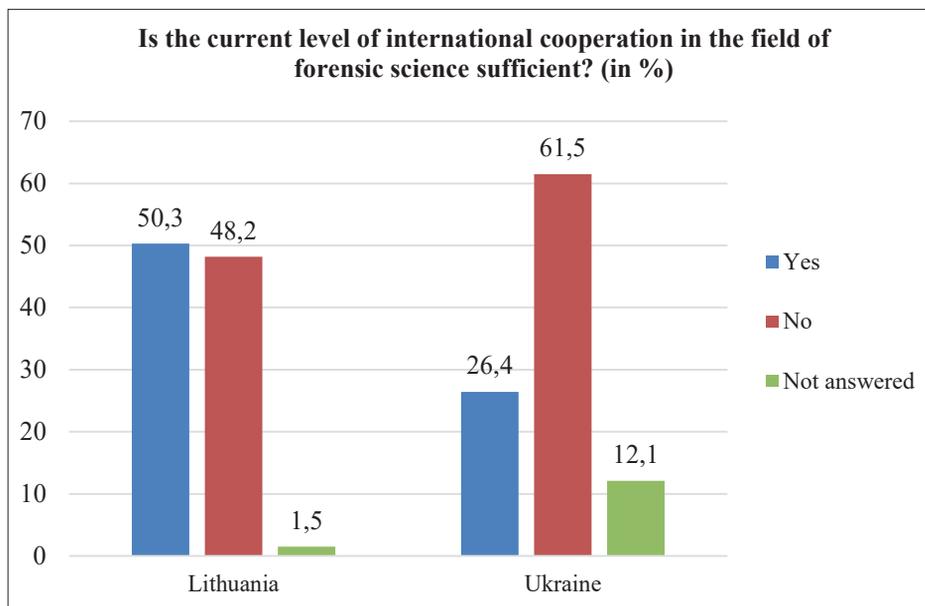

Рисунок 6. Позиції студентів щодо достатності рівня міжнародного співробітництва в галузі криміналістики

Відповіді на дане питання свідчать, що декларації про посилення міжнародного співробітництва в галузі криміналістики, прагнення створити єдиний європейський криміналістичний простір, по суті, не стали реальністю або хоча б реальною «дорожньою картою», так як відсутній не тільки ефективний механізм реалізації цих цілей, але й навіть немає дієвої європейської криміналістичної організації, яка б могла бути глашатаєм або вісником таких ідей. Необхідно зазначити, що литовські, українські та польські криміналісти здійснюють практичні кроки щодо об'єднання зусиль національних криміналістичних організацій з метою підтримання та практичної реалізації ідеї загального європейського криміналістичного простору. У 2017 р. було озвучено Палангський Меморандум про необхідність створення Європейської федерації національних криміналістичних товариств [21], а 12 жовтня 2021 р. в Україні було підписано Харківський акт фундації (Kharkiv Foundation Act of European Federation of National Associations of Criminalists) [22, с. 165–167]. Така європейська організація могла б не лише координувати, але й активізувати дії національних криміналістичних організацій, у тому числі й у сфері криміналістичної дидактики, що безсумнівно сприяло б підвищенню поінформованості студентів в галузі міжнародного криміналістичного співробітництва.

Студентам також було поставлено запитання про можливі форми криміналістичного співробітництва.

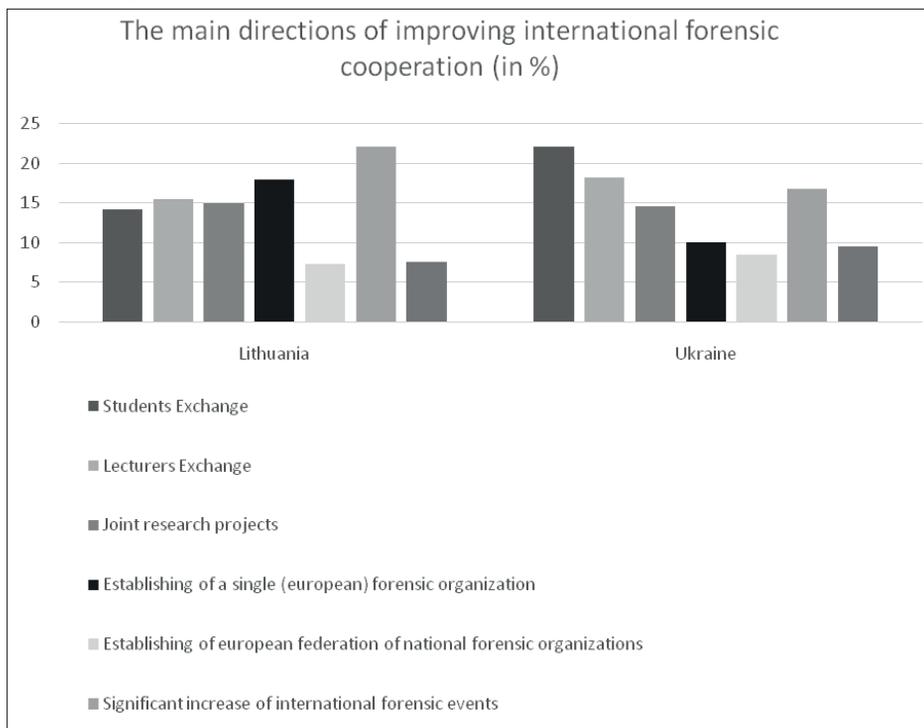

Рисунок 7. Головні напрямки удосконалення міжнародного криміналістичного співробітництва

Дана діаграма показує, на думку студентів, найбільш значущі напрями удосконалення міжнародного криміналістичного співробітництва.

Отримані результати соціологічного дослідження є вельми актуальними і певним чином кореспондуються з дослідженнями вчених-криміналістів з інших країн Європи. Підтвердженням цьому є аналітичний звіт щодо проведеного Цифрового Міжнародного Конгресу Криміналістів (28 травня 2021, Харків, Україна), в якому надано інформацію про викладання криміналістики у восьми європейських країнах (Австрії, Німеччини, Литви, Польщі, Словаччини, Словенії, Швейцарії та України). По кожній з європейських країн узагальнено дані про програми навчання з криміналістики, судової експертизи, інших дисципліни криміналістичного спрямування, обсяг навчальних годин, методики викладання, використання інноваційних підходів тощо [23, с. 71–81].

ВИСНОВКИ

Проблеми криміналістичної дидактики були розглянуті під кутом зору комплементарного (взаємопов'язаного) дослідження двох головних питань щодо:

1) ролі та значення криміналістики в юридичній освіті; 2) створення єдиного європейського криміналістичного простору. Такий підхід надав змогу встановити необхідність гармонізації наукового та навчального процесів в університетах.

У сучасних умовах криміналістика під час підготовки фахівців в галузі права є важливою університетською навчальною дисципліною. Використання криміналістичних знань є актуальним у практичній діяльності юристів різної спеціалізації. Проведене порівняльне дослідження думок студентів Університету ім. Миколаша Ромеріса (Литва) та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (Україна) про доцільність (необхідність) викладання обов'язкового курсу криміналістики для представників майбутніх юридичних професій однозначно надало позитивну відповідь на дане питання. Окрім того, на думку студентів, криміналістика має бути передбачена в програмі підготовки юристів.

Модернізація освітнього процесу передбачає запровадження міжнародних та європейських стандартів. Проведене анкетування продемонструвало недостатню поінформованість студентів щодо інтеграційних процесів в європейській криміналістиці, у тому числі й відносно ідеї створення єдиного європейського криміналістичного простору. Відповіді на дане питання підтвердили авторську гіпотезу про те, що поінформованість студентів з питань міжнародного криміналістичного співробітництва та створення єдиного європейського криміналістичного простору є недостатньою, що потребує від представників академічної криміналістики додаткових зусиль щодо удосконалення програм навчання з акцентом на питання міжнародного криміналістичного співробітництва.

Постановка проблем криміналістичної дидактики представниками європейських університетів свідчить про здійснення кроків до вироблення єдиних підходів щодо вивчення криміналістики та інших предметів криміналістичного спрямування. Думки більшості опитаних студентів обох університетів свідчать, що вони розуміють доцільність і необхідність удосконалення міжнародного криміналістичного співробітництва та бачать його реалізацію в різних формах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Shepitko V., Shepitko M. Criminal Law, Criminalistics and Forensic Sciences: Encyclopedia. Kharkiv : Pravo. 2021. 508 p.
- [2] Энциклопедия криминалистики в лицах / под ред. В. Ю. Шепитько. Харьков : Апостиль, 2014. 400 с.
- [3] Маннс Г. Криминалистика, как прикладная дисциплина и предмет преподавания. *Криминалист первопечатный*. 2011. №3. С. 83–97.
- [4] Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики. Новое изд., перепеч. с изд. 1908 г. Москва : ЛексЭст, 2002. 1088 с.
- [5] Bachhiesl Ch. The Graz school of Criminology – the Criminological Institute at the Karl-Franzens-University of Graz (1912-1978). *A First Printed Criminalist*. 2019. № 18. С. 24–42.

- [6] Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці: матеріали міжнар. «круглого столу» (Харків, 12 грудня 2019 р.). Харків, 2019. 164 с.
- [7] Білоус В. В. Аерокосмічна зйомка у криміналістичній дидактиці та діяльності органів правопорядку. *Криміналістика та судова експертологія: наука, навчання, практика* Одеса, 2018. № 14. С. 476–497.
- [8] Zhuravel V. A. Criminalistics' Language: Concept-terminological apparatus formation. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2020. 27(1). P. 162–176.
- [9] Shevchuk V. M. Methodological problems of the conceptual framework development for innovation studies in forensic science. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2020. 27(2). P. 170–183.
- [10] Yaremchuk V. O. The use of medical knowledge in the crime investigation (Review). *Wiadomosci lekarskie*. Warsaw, 2019. Volume 72. Issue 1. P. 103–106.
- [11] 28 травня 2021 р в Університеті відбувся «Цифровий міжнародний конгрес криміналістів». URL: <http://nauka.nlu.edu.ua/?p=11761> (дата звернення: 25. 10. 2021).
- [12] Концепція розвитку юридичної освіти. Аналітичне дослідження «Стандартизовані освітні вимірювання 2018 року у вищій юридичній освіті. Єдине фахове вступне випробування та єдиний вступний іспит. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/konsepciya-vdoskonalennya-pravnichoyi-yuridichnoyi-jsviti-dlya-fahovoyi-pidgotoki-pravnika> (дата звернення: 25.10. 2021).
- [13] Shepitko M. Counteraction to miscarriage of justice in Ukraine. *Acces to Justice in Eastern Europe*. 2019. 2(2). P. 96–105.
- [14] Shepitko M. V. To the problem of structure and classifications of criminal policy formation. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2020. 27(4). P. 282–293.
- [15] Правова доктрина України: у 5 т. Т. 5: Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова. Харків: Право, 2013. 1240 с.
- [16] Велика українська юридична енциклопедія у 20 т. Т. 20 : Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія / редкол.: В. Ю. Шепітько (голова) та ін. Харків : Право, 2018. 952 с.
- [17] Ackermann. R., Kurapka V. E., Malewski H., Shepitko V. Schaffung eines einheitlichen europäischen kriminalistischen Raumes: Die Tätigkeit öffentlicher Organisationen zur Stärkung der internationalen Beziehungen. *Kriminalistik*. Unabhängige Zeitschrift für die kriminalistische Wissenschaft und Praxis Heft 6/2020. P. 355–363.
- [18] European Forensics Vision and Action Plan 2020: Relation between Science and Practice in their Implementation (Lithuania Example) by R. Jurka, Kurapka V. E., Malewski H., Matulienė S., and Bilevičiūtė E. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. Volume VIII. Issue 4(26), Summer 2017. P. 1151–1160.
- [19] Shepitko V. Introduction to Criminalistics. Kharkiv : Apostille Publishing House LLC. Kharkiv, 2021. 168 p.
- [20] Shepitko V. Y., Shepitko M. V. The role of forensic science and forensic examination in international cooperation in the investigation of crimes. *Journal of the National Academy of Legal Science of Ukraine*. 2021. 28(1). P. 179–186.
- [21] XIII International Scientific Practical Conference «Criminalistics and Forensic Expertology: Science, Studies, Practice» (Palanga, Lithuania). URL: <https://crimcongress.com/news/14-16-сентября-2017-г-хiii-я-международная-научно/> (дата звернення: 25.10.2021).

- [22] Kharkiv Foundation Act of European Federation of National Associations of Criminalistics. *A First Printed Criminalist*. 2021. №21–22. P. 165–167.
- [23] Analysis Report of Criminalistics and Forensic Sciences Teaching in Europe. *A First Printed Criminalist*. 2021. №21–22. P. 71–81.

REFERENCES

- [1] Shepitko, V., & Shepitko, M. (2021). *Criminal Law, Criminalistics and Forensic Sciences: Encyclopedia*. Kharkiv: Pravo.
- [2] Shepitko, V. (Ed.). (2014). *Encyclopedia of criminalistics in personalities*. Kharkiv: Apostille.
- [3] Manns, H. (2011). Criminalistics as an applied discipline and subject of teaching. *A First Printed Criminalist*, 3, 83–97.
- [4] Gross, H. (1908, 2002). *Manual for forensic investigators as a system of criminalistics*. Moscow: LexEst.
- [5] Bachhiesl, Ch. (2019). The Graz school of Criminology – the Criminological Institute at the Karl-Franzens-University of Graz (1912-1978). *A First Printed Criminalist*, 18, 24–42.
- [6] Shepitko, V. Yu., Zhuravel, V. A., Shevchuk, V. M., & Avdeeva H. K. (Eds.). (2019). *Innovative methods and digital technologies in criminalistics, forensic science and legal practice*. Kharkiv: Pravo.
- [7] Belous, V. V. (2018). Aerospace photography in criminalistic didactics and Law enforcement. *Criminalistics and forensic expertology: science, studies, practies*. 14. 476–497.
- [8] Zhuravel, V. A. (2020). Criminalistics' Language: Concept-terminological apparatus formation. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 27(1), 162–176. doi: 10.37635/jnalsu.27(1).2020.162–176.
- [9] Shevchuk, V. M. (2020). Methodological problems of the conceptual framework development for innovation studies in forensic science. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 27(2), 170–183. doi: 10.37635/jnalsu.27(2).2020.170–183.
- [10] Yaremchuk, V. O. (2019). The use of medical knowledge in the crime investigation (Review). *Wiadomoscilekarskie*, 72, 1, 103–106.
- [11] The University hosted a Digital International Criminalists Congress (2021, May 28). Retrieved from <http://nauka.nlu.edu.ua/?p=11761>
- [12] Analytical study of «Standartized Education Measurements of 2018 in Higher Legal Education». The only professional entrance exam and the only entrance exam. (2018). Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/koncepciya-vdoskonalennya-pravnichoyi-yuridichnoyi-jsviti-dlya-fahovoyi-pidgotoki-pravnika>
- [13] Shepitko, M. (2019). Counteraction to miscarriage of justice in Ukraine. *Acces to Justice in Eastern Europe*, 2(2), 96–105. doi: [https://doi.org/10.33327/AJEE-18-2.3.2\(2\).96-105](https://doi.org/10.33327/AJEE-18-2.3.2(2).96-105).
- [14] Shepitko, M. V. (2020). To the problem of structure and classifications of criminal policy formation. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 27(4), 282–293. doi: 10.7635/jnalsu.27(4).2020.282–293.
- [15] Ukrainian Legal Doctrine: in Five Volumes. (2013). *Vol. Five: Criminal Law sciences: State, Problems and Ways of Development*. Kharkiv: Pravo.
- [16] *Great Ukrainian legal encyclopedia in 20 volumes*. Volume 20: Criminalistics, Forensic Science, Forensic Psychology. Kharkiv: Pravo.
- [17] Ackermann, R., Kurapka, V. E., Malewski, H., & Shepitko, V. (2020). Schaffung eines einheitlichen europäischen kriminalistischen Raumes: Die Tätigkeit öffentlicher Organisationen zur Stärkung der internationalen Beziehungen. *Kriminalistik*, 6, 355–363.

- [18] Shepitko, V. (2021). *Introduction to Criminalistics*. Kharkiv: Apostille Publishing House LLC.
- [19] Shepitko, V. Yu., & Shepitko, M. V. (2021), The role of forensic science and forensic examination in international cooperation in the investigation of crimes. *Journal of the National Academy of Legal Science of Ukraine*, 28(1), 179–186. doi: 10.37635/jnalsu.28(1).2021.179–186.

Валерій Юрійович Шепітько

Доктор юридичних наук, професор,
Дійсний член (академік) Національної академії правових наук України
Національна академія правових наук України
61024, вул. Пушкінська, 70, Харків, Україна

Завідувач кафедри криміналістики
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Пушкінська, 84, Харків, Україна

Гендрик Малєвскі

Доктор права, професор,
Професор кафедри поліцейської діяльності Академії громадської безпеки
Університет Миколаса Ромеріса
Ateitiesg. 20, Vilnius 08303, Lietuva(Вільнюс, Литва)

Відмантас Егідіюс Курапка

Доктор права, професор,
професор Інституту кримінального права та кримінального процесу Школи
права
Університет Миколаса Ромеріса
Ateitiesg. 20, Vilnius 08303, Lietuva(Вільнюс, Литва)

Valery Yu. Shepitko

Doctor of Law, Professor
Full Member (Academician) of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine
National Academy of Legal Sciences of Ukraine
61024, 70 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine

Head of the Criminalistics Department
Yaroslav Mudryi National Law University
61024, 84 Pushkinska str., Kharkiv, Ukraine

Henryk Malewski

Doctor of Law, Professor

Professor of the Department of Police Activities of the Academy of Public Safety

Mykolas Romeris University

08303, 20 Ateitiesg Str., Vilnius, Lithuania

Vidmantas Egidijus Kurapka

Doctor of Law, Professor

Professor of the Institute of Criminal Law and Criminal Procedure of the School of

Mykolas Romeris University

08303, 20 Ateitiesg Str., Vilnius, Lithuania

Рекомендоване цитування: Шепітько В. Ю., Малєвські Г., Курапка В. Е. Криміналістична дидактика в контексті руху до єдиного європейського криміналістичного простору: погляди студентів Литви та України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29, № 4. С. 129–146.

Suggested Citation: Shepitko, V. Yu., Malewski, H., & Kurapka, V. E. (2022). Criminalistic didactics in the movement towards a unified European criminalistic space: Views of Lithuanian and Ukrainian students. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 29(4), 129–146.

Стаття надійшла / Submitted: 29.09.2022

Доопрацьовано / Revised: 29.11.2022

Схвалено до друку / Accepted: 23.12.2022